

ՆՕՐՄԱ

վիպակ

ՀԻՆ ՔՐՄԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՓԻՇԹՈՑՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

«ԱՐԱՄՍՋԴ» ԳՐԱՏԱՆ

== ԳԻՆՉՈՂՐՇ. ==

1910

ՏՊԱԳՐ. ՕՆՆԻԿ ԲԱՐՍԵՂԵԱՆ ԵՒ ՈՐԳԻ
Կ. ՊՈԼԻՍ

ԻՆՏԵՐՆԱԿԱՆ ԱՂԲԱՏ ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒՆ

6109 թիվ

ՆՕՐՄԱ

ՎԻՊԱԿ

ՀԻՆ ՔՐՄԱԿԱՆ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆ

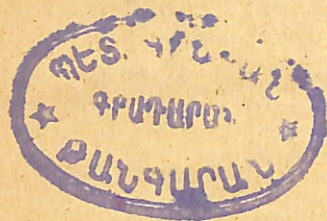
ՓԻՇԹՈՑՃԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

«ԱՐԱՄԱՋԴ» ԳՐԱՏԱՆ

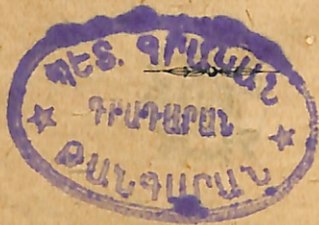
1910

ՏՊԱԳՐ. ՆՆԻԿ ԲԱՐՍԵՂՆԱՆ ՆԻ ՈՐԴԻ
Կ. ՊՈԼԻՍ

ԵՐԿՈՒ ՏՈՂ

Նօրման հիանալի օգեքա մ'է զոր Աշխարհիս բոլոր քաւորներուն մէջ ներկայացուելով կը յուզէ Հանդիսասեւ բազմութիւնը, այս պատուական գործին հայերէն քարգմանութիւնը հրատարակելով կը կարծենք ծառայութիւն մը մատուցած ըլլալ մեր ազնիւ այն երիտասարդներուն որոնք օտար լեզուն չգիտնալով զուրկ կը մնան գործին իմաստէն որ քէ գրօւեցուցիչ է եւ քէ կրթական:

ՆՕՐՄԱ

Հռովմ իր իշխանութեան սահմանը հիւսիս, հարաւ, արեւելք եւ արեւմուտք տարածելով՝ իրը աշխարհիս տէր կը պանծար: Գերմանիոյ եւ Սպանիոյ տիրելէ վերջ մինչեւ Կոլ եկած ու Դրոյխաները նուաճեր էր:

Դրոյխաները հին Դադղիացւոց տեսակ մը զօրաւոր եւ ահարկու քուրմեր էին, որոնց խորհրդաւոր արարողութիւնները մինչեւ հիմա աշխարհիս զանազան մասերու մէջ մնացած են:

Հռովմ՝ Փոլիսն անունով անթիւ-հիւպատոս մը խըրկեց ի Քամարիս: Ասոր պապատին մօտ Դրոյխանն Նուիրական Անտառը կար, ուր կը բնակէին քուրմերը եւ քրմուհիները:

Քուրմերուն գլխաւորն էր Օրէվէզօ, բայց գլխաւորագոյնն է Նօրմանոր աղջիկը, որմէ բոլոր Կոլուացիները կախածէին եւ կը վախնային: Նօրմա վեհ, գեղեցիկ եւ խիստ էր, հաւատոյ օրէնքները կուսուցանէր իր ժողովրդեան, եւ անոնցմէ այնպէս կարծուած էր՝ թէ՛ Աստուածներէն ներշնչեալ է: Այս վեհ ու ամբիժ կոյսին առջեւ բոլոր բազմութիւնը կը խոնարհէր:

Բայց արդեօք ամբիժ էր այս աղջիկը: — Ոչ, քանզի Հռովմայեցի կառավարչէն մոլորուելով, մոռցաւ իր պատիւը եւ սրբութիւնը, ու չուտով անոր կինը եղաւ ուրկէ երկու զաւակներ ալ ունեցաւ:

Նօրմա դաւելով իր ուխտին՝ կրցաւ պահել ինքզինքը ժողովրդին առջև միշտ նոյն վեհ քրմութիւն, քուրմերը կը դողացնէր, բայց ինքնալ կրօնական արարողութեանց պահուն՝ երբ միտքը կուգային իր երկու զաւակները սոսկումէն քրտինքներու մէջ կը թաթխուէր։

Նօրմա իր երկու զաւակները Նուիրական Կաղնիին մօտ գտնուող տաճարին մէջ կը սնուցանէր, շատ անգամ անոնց քով կը վազէր, վախճալով որ չըլլայ թէ մէկը անոնց քով երթայ ու իր գաղտնիքը ճանչնայ։ Իւր բացակայութեան անոնց վրայ կը հսկէր իւր հաւատարիմ՝ Գրովիտան, ուրիշ և իր ամուսնէն գտնուող ոչ ոք զիտէր թէ անոնք աշխարհ եկած են։

Յանկարծ Հոովմայեցիին իրմէ պաղեցաւ, Նօրմա չէր գիտեր թէ ինչ պատճառաւ Փօլիօն զինքը թողուց, և ասոր համար ամէն վայրկեան անուշողի մէջ մնաց։ Նօրմաի հաշխարհիկ գեղեցկութիւնը՝ իր կրած յուզումներէն ու սրտազոյգէն, անշքացած էր նշող մը անգամ մնայած չէր։

Փօլիօն Նօրմաի հորին Նուիրական Անտառի տաճարին մէջ գաղտնապէս մուտք ունէր, ուր ստիժ ունեցած էր քանիցս քրմութիւններու արարողութեանց հանդիսատես ըլլալու, ասոնց մէջ հրապուրիչ գեղեցկութեամբ կ'փայլէր քրմութիւն Ատալիզա, որ Նուիրական Խուները կը բուրմառէր իրազինին աստիճաններուն վրայ։ Հիւսպատոսը՝ նոր սիրով մը բռնկած, իր բոլոր ուշադրութիւնը դարձուցած էր զէպի նորատի Ատալիզան՝ որուն հետ յարաբերութեան մտնելու համար ամէն հնարք գործածեց, վերջապէս նեղումիտ Հոովմայեցիին Դրոյիտեան քրմութիւններէն հատ մ'ալ որսալու ու իր ճոնկերուն մէջ առնելու վրայ էր, երբ՝ Կոլուայիք սագտկացած Հիւսպատոսներու բռնու-

թիւններէն, որոշեցին, մի անգամ ընդ միշտ վտարել գարշելի Հոովմայեցիները իրենց սրբազան երկրէն։

Գիշեր էր, Կոլուական ստուար անազին խումբ մը Նուիրական Անտառին մէջէն կը յառաջանար, ասոնց առջեւն փառաւոր ուրիշ խումբ մը, համակ կաթնագոյն բարակ չղարչեայ հաղուստներով, անուշ մեղեդիներով կ'առաջնորդէր զէպի Նուիրական Կաղնիին, իրենց և զանգալներուն ձայները օդը կը թնայցնէին, ասոնք Դրոյիտեան քուրմերն ու քրմութիւններն էին, որոնք կուգային, Լուսնին ծագումը փառարանելու, զանգալներուն հնչիւնը իրենց ժողովուրդը կը հրաւիրէր զէպի՝ Նուիրական Հաւաքախօսքը, իրենց սուրբ աղօթքներէն վերջ կ'ուխտն որ Հոովմայեցիները խաղաւ հալածեն ու ջնջեն իրենց երկրէն, իրենց չարճը ձայներովը խաղաղ օդը հնչեցնելէն վերջ, նոյն փառքով ու ակնածութեամբ կը հեռանան։

Այս միջոցիս Փօլիօն և իւր Ֆրալիօ մտերիմը մթութեան մէջ ծառոց ստուերներուն տակէն սողոսկելով կը յառաջանան։ Փօլիօ կը պատմէ անոր թէ Նօրմաէն պաղելով՝ գեղանի Ատալիզային սիրահարած է ու անոր առաջարկած է իր հետ Հոովմ փախչելու։ Բայց խօսակցութեան միջոցին, վերտին զանգալներուն ձայնը հեռուէն կը լսուի, Հոովմայեցիները կը փախչին և Դրոյիտները կը յառաջանան Նօրմա անոնց գլուխը կեցած կ'առաջնորդէ։

Երբ Նուիրական Կաղնիին մօտեցան, Նօրմա աջ ձեռքը տակեղն մանդաղ մը բռնած, բազինին աստիճաններէն վեր ելաւ, իշխողական ձայնով արգիլեց զանոնք, որ Հոովմայեցեաց զէմ գէնք չը վերցնեն, մինչև որ ինքը չհրամայէ, և պատիժ սպառնացաւ իր խօսքը մտիկ

չընողին: բոլոր բազմութիւնը անոր առջեւը կը խոնարհին: Աս ըսելով աստիճաններէն կիջնէ, Սրբազան Կառնիին պտուղներէն կտրելով՝ սպիտակ մաքուր լաթի մէջ կ'ամփոփէ զանոնք, ու աչքերը դէպի վեր հակադարձ լուսինը ուղղելով կ'աղօթէ: Այսպէս:

«Ո՛վ ամբիժ աստուածուն՝, որ քու արծաթափայլ լուսովդ մեր սուրբ տունը կը լուսաւորես, բարեհաճէ քու ճառագայթներդ մեր վրայ ծագելու: Խաղաղութիւն չնորհէ այս յանդուգն մարդերուն. որոնք պատերազմի համար վառ, պատրաստն: Խաղաղացուր զանոնք, ու քու անհուն երկնից խաղաղութիւնը տարածէ մեր երկրին վրայ»:

Բազմութիւնը կը խոնարհի Նօրմայի այս բարձր խօսքերուն. ու այնպէս կը հաւատան անոր որպէս թէ իրենց աստուածն է որ կը խօսի:

Այս արարողութիւններէն վերջը նոյն հանդիսութեան ալ կը հետանան ու քրմապետունին իր գաւակաց քով կը գառնայ. Սուրբ Կրակը մարելու վրայ է, և բազմեր բաւական ժամանակ տոանձին կը մնայ:

Ստալչիգա դողդղալով կուգայ դէպի բազմեր ու կը խոնարհի անոր առջև:

Ի՞նչ հակապատկեր իր և Նօրմային մէջ: Նօրմա վեհ և աներկիւղ դէմքով կը ներկայանայ, իսկ Ստալչիգա՝ երկիւղալից և գլխիկոր: Իր բերնէն վսեմ աղօթքը չէ որ դուրս կուգայ, այլ պարզ խօսքեր, ասկէկաւ իր Հոռովայեցի տարփածուն ալ կը յիշէ, բայց իրենց ազգին թշնամին սիրելուն համար՝ քրմապետունիէն ունեցած երկիւղը կը խոստովանի: Դեռ ծնկաչոք կեցած էր, երբ Հոռովայեցին յանկարծ ներս կը մտնէ: Ստալչիգա վախնալով կը հետանայ անկէ: «Ի՞նչ, կըսէ Հոռովայեցին, կուլաս»:

—Ո՛չ, ո՛չ. բայց կ'աղաչեմ աղօթք ըրած ժամանակս մի խօսիր հետս:

—Այդ Աստուածը սուտ է: Եկո՛ւր հետս, եկուր Հոռովմ երթանք որ ճշմարիտ Աստուծոյ աղօթք ընես:

—Կ'աղաչեմ թող ինձ որ ասկէ հեռանամ:

—Ուր որ երթաս ետեւդ պիտի գամ, Ստալչիգա:

—Չես կրնար ինձ հետ սուրբ տաճարը մտնել:

—Տաճա՛րը, բայց ինձ չխոստացա՛ր որ զիս կը սիրես: Ուրեմն դու իմ մահս կը խնդրես:

—Միթէ դու ալ նոյնը չի խնդրեցի՞ր ինձ համար, քանզի բազմինն առջեւ երջանիկ և անմեղ աղօթք ըրած միջոցիս՝ զիս գայթակրեցուցիր:

—Հոռովայ մէջ ընտրեալդոյն բազմինն կան, սիրե, լիս: Միթէ չես ուզեր ինձ հետ անոնց առջեւ աղօթել:

—Հոռովմ, Հոռովմ պիտի երթաս:

—Այո՛, առաւօտ ծագելուն պէս մէկտեղ պիտի երթանք:

—Ո՛չ, ո՛չ:

—Այո՛, Հոռովմ պիտի երթանք անոր զուարճութիւնները վայելելու համար: Միթէ սիրտդ չբաղձար որ ինձ հետ ըլլաս:

—Ո՛հ, կը վախնամ քեզմէ:

—Բայց դու կը սիրես զիս:

Ամօթ իր կուսական քուրմի զգեստներուն. տե՛ս, կը խոստանայ Հոռովմայեցիին որ զինքը նորէն տեսնէ, և անոր հետ Հոռովմ փախչի: Ուստի կը բաժնուի անկէ, և մեծ քրմունիին քով կ'երթայ իր սիրտը բանալու, անոր խորհուրդ հարցընկու և օգնութիւնը խնդրելու:

ՊԼԱՆԻՔ Բ.

Այո, այն վեհ քրմունքին որ ստեղծում էր պատճառներ բազմութեան, հիմա երջանիկ էր սեպեր զինքը՝ թէև վախճալով իր զաւակաց քովը գտնուելուն: Տե՛ս, ինչպէս զիրկընդխառն՝ էր համբուրէ զանոնք և ամէն մէկ ձայն լսելուն՝ խոռոչին բերանը էր վազէ երկեւոյլից՝ որ չըլլայ թէ մէկն իմանայ իր սիրելի գաղանիքը:

Յանկարծ ոտքի ձայներ լսուեցան, իսկոյն իր զաւակները ներսի կողմը դրկեց, և չատ չանցաւ. Ստալչիգա ներս մտաւ, և զողալով բարձր քրմապետունէոյն առջեւ՝ ծնկան վրայ դալով պատմեց ու խոստովանեցաւ իր մեղաւոր սէրը:

Նօրմա թէև չափազանց բարկացաւ և յանդիմանեց զայն, բայց իր տարփածուն միտքը գալով՝ հետաքրքրութեամբ հարցուց անոր: — Ո՛վ է քեզ մոլորեցնողը, մեղաւոր ազգիկ: Ամօթէն կարմրած քրմունքին չրթունքներէն սա բառերը թափթփեցան. կոյուա չէ այլ Հռովմայեցի:

— Հռովմայեցի մը, անունը ի՛նչ է:

Նորէն ոտքի ձայներ լսուեցան, յանկարծ Փօլիւն երեւցաւ: Նօրմաի տան դուռը ան լաւ էր ձանձնար, այս միջոցներուն էր որ կուգար տեսնելու քրմապետունէին: Ատալչիգան հոն տեսնելուն պէս չուարած մնաց: Ատալչիգա ըսաւ Նօրմաին «Ահա ա՛յս է, ա՛ն է զիս սիրողը»:

— Ա՛ն, Փօլիո՞նը, ու արձանի պէս պաղեցաւ Նօրման աչքս միջոցին:

— Այո՛, նոյն ինքն է կրկնեց Ատալչիգա:

Ընթերցողը կերեակալէ անշուշտ նոյն միջոցին Նօրմաի ունեցած վիճակը. սարսափահա՛ր ինքնիրմէ ելած, գոչեց. — Ա՛ն, ո՛հ, ի՛նչ էր լսեմ և ի՛նչ էր տեսնեմ»: Պա՛հ մը լուռութիւնը տիրեց այս խռովայոյզ տեսարանին վրայ, ու յետոյ՝ Նօրմաի հրեշտականման գէմքը՝ փոխուեցաւ ու լցուեցաւ ան՝ սնույնման և անատորագրելի բարկութեամբ, իր առջեւ տեսնելով նենգաւոր Հռովմայեցին, իր ոտիս արքանեակը, հիմա կրցաւ իմանալ իրմէ պաղելուն պատճառը, հիմա կրցաւ հասկնալ անոր ցուրտ խօսքերուն և յաճախ պակսելուն նշանակութիւնը վրէժխնդրութեան ոգւով լցուեցաւ, բայց համբերեց. կրնար զօրքերը կանչել, և զանոնք երկուքն ալ սպաննել ապ, այն ստեղծ նախանձը զինքը պաշարեց և բարկութեամբ իր թշնամւոյն երեսը նաչեցաւ: Բայց Ատալչիգա զողալով անոր առջեւ ծնկան վրայ դալուն, և Հռովմայեցիէն հեռու տխրութեամբ կենալուն, Փօլիւնին կողմը դարձաւ լաւ մը յանդիմանեց ու խայտառակեց զայն ու հրամայեց որ անկէ մեկնի. Փօլիոն, հանդարտութեամբ ըսաւ որ, «Ատալչիգան ալ հետս պիտի տանիմ»:

— Բայց ան իմ իշխանութեանս տակն է, կրնամ անոր կեանքը վերցնել:

— Չեւ կրնար այդ բանը ընել:

— Եւ ո՛վ կրնայ ինձ արգելք ըլլալ:

Փօլիոն Ատալչիգային վրայ վաղեց և աղաչեց անոր որ իւր հետը փախչի, բայց կոյսը հեռացաւ անկէ և Նօրմաին քով կեցաւ: Սակայն քրմապետունէին կոյր նախանձով լցուած՝ մղկեց զայն իր քովէն և հրամայեց որ իր տարփածութիւն հետ երթալ:

«Ո՛հ, ոչ, ոչ, եւ քեզմէ չեմ զատուիր»:

Մարեցաւ, նախանձու կրակը՝ Ատալչիզայի տրտմանոյ աղերսի ձայնը Նօրմայի սիրտը փղծկեցուց, գրկեց զայն ու համբուրեց, քիչ յետոյ իշխողական կերպիւ հրամայեց Հռովմայեցիին որ մեկնի :

«Կորի՛ր, ըսաւ անոր, մոռցիր քու ուխտերդ, չուտով կորսուէ ասկէ նզովեալ մարդ : Գնա՛, կը նախատէ զքեզ Ատալչիզա, որուն մահուան պատճառ ըլլալ կ'ուզես : Կը հրամայեմ քեզի, գնա ասկէ» :

Այս անակնկալ դէպքերէն խելակորոյս, չուարած Հռովմայեցիին, ինչ ընելը չ'զիտցած. վազեց Ատալչիզային վրայ և ուզեց այս անգամ բռնի զայն առնել ու փախչիլ : Բայց Նօրմա դիւցազնօրէն նետուեցաւ հիւսկատառին վրայ ու Փօլիօն յաղթուած՝ ստիպուեցաւ անկէ մինակը փախչիլ :

Գրմուհին Նօրմա, կին մը՝ հզօր Հռովմայեցիին հետ կռուելով՝ զայն ակնկոր կը հալածէ, իր յաղթութեան կրայ կը պանծա զայն ազատ արձակելով, թէև կրնար անոր կեանքը հոն փծայնել. այնպիսի նենգաւոր մարդու մը, որ զինքը խաբեր, և իր պատիւը ոտքի տակ առեր էր :

Փ. Մ. Մ. Փ.

Ո՛վ է այն անձը որ սուրը մերկացուցած ու սոսկայի դէմքով երկու քնացող անմեղ մանկանց քովը կը մօտենայ :

Նօրման է, որ Ատելութեան և նախանձու ոգւով բորբոքած՝ միտութեան մէջ կը յառաջանար իւր զաւակները և ինքզինքը սպաննելու :

Կը մօտենայ անոնց և կը նայի որ հանդարտ քնացեր են. խեղճերը պիտի չտեսնեն զիրենք զարնող ձեռքը, այն սիրուն ձեռքերը, որ զիրենք կը գրկէր : «Եթէ զանոնք չապաննեմ և միշտ հօս կենան, կանուխ կամ ուշ բոցավառ կրակներու զոհ պիտի ըլլան, և կամ գերի պիտի երթան ի Հռովմ, Ո՛հ, ո՛չ երբեք թող մեռնին. ասկէ ազէկ անուշ մահ մը չկրնար ըլլալ անոնց համար : Բայց ինչո՞ւ ձեռքս չերթար զարնելու, միթէ անոնք Փօլիօնի զաւակները չեն, ինչ պիտի ընեմ ես զանոնք, Փօլիօն ինձի համար մեռած է անոնք ալ թող մեռնին» : Յանկարծ վերցուց իր անգուլթ սուրը որ զարնէ, բայց սուրը ձեռքէն ինկաւ. արթնցուց իր զաւակները ու գորովանօք գրկեց զանոնք... «Ո՛հ, իմ ես աս զաւակները» ըսաւ, ու ինքն իրմէն վախճալով Բլոդիլտան կանչեց, իր գաղտնեաց հաւատարմը՝ աւանդապահը, և հրամայեց անոր որ երթայ Ատալչիզան կանչէ : Ատալչիզա, ըսաւ անոր երբ կոյսը ներս մտաւ, ես ի մահ հիւանդ եմ. իմ բոլոր խաղաղապետութիւններս պատմեմ քեզի : Ո՛հ, մինչև հիմա դուն իմ առջիւ ծնկան վրայ կռուգայիր հիմա ես քու առջև կը խոնարհիմ : Ա՛ն իմ զաւակներս, քեզ կը յանձնեմ զանոնք. դուն աղէկ խնամէ. քանզի ալ անոնք մայր պիտի չունենան. տար զանոնք իրենց հօրը քով. ու սորվեցուր անոնց որ անոր առջև ծուներ դնեն : Երջանիկ եղիր, Ատալչիզա բայց իմ զաւակներուս վրայ աղէկ հսկէ : Ես անոնց համար պատիւ և հարստութիւն չեմ խնդրեր, այլ միայն թէ գերի չըլլան. ոտքի տակ չերթան ու նեղութիւն չի կրեն : Ո՛հ, Ատալչիզա, յիշէ անգամ մը որ քեզի համար ան գիւ մոռցաւ : — Ո՛հ Նօրմա, ինչո՞ւ այդպէս կը յուսահատիս, յուսա տակաւին : հիմա ես Հռովմայեցիին

բանակը կերթամ ու անոր սիրտը կը շարժեմ, յուսա տակաւին: Վեհ քրմուհին իր զաւակաց կողմը դառնալով անոնց սիրոյն համար այնչափ խոնարհեցաւ, եւ Ատալ- չիգային հաւանեցաւ որ երթայ: Այսպէս երբ Ատալչիգա Հռովմայեցւոց բանակը վազեց, քրմուհին խոտոյլն մէջ դառնապէս կուլար: Այսու ամենայնիւ Դրոյխանները վեհ քրմուհւոյն հրամանին հակառակ Հռովմայեցւոց վրայ յարձակելու եւ զանոնք սուրէ անցունելու համար զազանի միաբանութիւն մը կազմելու խորհուրդ կ'ընէին, ասոնց զլուխը կեցեր էր Օրէվէգօ իր հայրը:

ՓԼՈՒԹ Դ.

Նօրմա անհամբերութեամբ կը սպասէր որ Ատալչիգա յաջող պատասխան մը բերէ, բայց յանկարծ Քլոդիլտա չփոթեալ ներս մանկելով, զժրախտ լուրը բերաւ. պարապ տեղը Ատալչիգա գացեր ու այնչափ աղաչեր էր: Փօլիօն երգում ըրեր էր որ Ատալչիգան աաճարէն պիտի առնու եւ փախչի: «Թող ուրեմն անարգ Հռովմայեցւոց արիւնը հոսի», պօռաց Նօրմա. —Նուիրեալ ոսկեղէն վահանին մօտենալով երեք անգամ զարկաւ: Այս ծային վրայ ամէն կողմէ վազեցին խումբ խումբ իրենց զէնքերովը եկան, այնչափ որ բոլոր տաճարը լցուեցաւ: «Պատերազմ պօռաց Նօրմա, երգեցէք պատերազմի երգը. պատրաստուեցէք ի պատերազմ. զարկէք ջնջեցէք Հռովմայեցի- ները»: Բազմութիւնը իրենց պատերազմական երգերուն ծայներովը բոլոր անտառը կը զողացնէր: «Թող ինկնին

Հռովմայեցիները, կը պօռային, անոնց գունդերը խոտի պէս թող հնձուին երկրէս. իրենց Արծիւներուն թեւերը երկրիս զարմն: Թող իջնէ մեր Աստուածը արեւուն ճառագայթներուն մէջը օրհնելու ու իր անձնանուէր զաւակաց յաղթութեանը վրայ խնդակից ըլլալու:

Ան ատեն մեծ քուրմը հարցուց Նօրմային թէ ով պիտի զոհն: Քանզի Դրոյխանները պատերազմելէ առաջ մարդկային զոհ մը կը զոհէին Աստուծոյ իբր նուէր եւ քառութիւն իրենց մեղաց, որպէս զի արժանի ըլլան աստուծոյ, որ իրենց յաղթութիւն հտորէ: Յանկարծ բարկութեան բարձր ծայներ լսուեցան, ու քանի մը զինեալ Կուլաններ Հռովմայեցւոց զգեստով մարդ մը բերին երկրպագուներու բազմութեան մէջ: «Սուրբ Տա- ճարին մէջ Հռովմայեցի մը գտնուեցաւ, ըսին: Ո՛վ էր աս Հռովմայեցին: Նօրմա զայն տեսնելով սոսկաց եւ կա- մաց մը. «Ո՛հ, ըսաւ, Փօլիօնն է»:

Դրոյխաններ ու բախտութեան նշաններ ցուցուցին, քան- զի Աստուածները աս Հռովմայեցի զոհը իրենց զրկեր էին որ համարձակեր էր մինչեւ նուիրեալ անտառը մըտ- նել: «Միթէ չէիր գիտէր որ աս անտառը մտնելը ար- գիլեալ է հարցուց Օրէվէգօ. ինչ յանդգնութեամբ մեր հրամանը ոտքի տակ առիր:

— Ինչու կը հարցնես, զա՛րկ զիս սուրովը»: Ան ատեն Օրէվէգօ իր սուրը քաշեց որ զարնէ, բայց Նօրմա վազեց իր հօրը ձեռքէն սուրը յափշտակեց:

«Ի՞նչն զարկ ուրեմն դայն, պօռացին բալոր բազ- մութիւնը»:

Նօրմա ստիպուած կամաց կամաց Հռովմայեցիին մօտենալով, սուրը վեր վերցուց որ զարնէ, ու Փօլիօն թեւերը բացաւ որ հարուածը ընդունի, բայց քրմուհին

ուժէ կտրելով, ձեռքը չգնաց որ զարնէ ու ետ քաշուեցաւ. ան ատեն հրամայողական ձայնիւ պօռացին ամէնքն ալ. «Զարկ շուտով»:

Բայց Նօրմա խնայուց անոնց թէ կ'ուզէ հարց փորձ բնել անոր, և հրամայեց անոնց որ քիչ մը երթան:

Քուրմերը բարկութեամբ մեկնեցան անկէ, ու Նօրմա և Փօլիօն մինակ տաճարին մէջ մնացին:

«Ահա վերջապէս իմ ձեռքս ես. ըսաւ քրմուհին անոր, ալ ազատութեան յոյս չունիս:

— Ես չեմ վախնար քեզմէ:

— Հիմա երդում ըրէ, երդում ըրէ որ աս ժամէս Ատալչիզան ալ միտքդ պիտի չբերես, և ես դքեղ ազատ թողում, որ երթաս ու մէկ մ'ալ աչքիս չերեւաս:

— Ո՛հ, չեմ երդուեր:

— Ձեռն գիտեր որ իմ բարկութիւնս սոսկալի է:

— Քու բարկութենէդ չեմ վախնար:

— Զաւակներդ ալ չես մեղքնար:

— Ո՛հ, գիտ անոնց, գիտ, ու թող որ ես մինակ մնանիմ:

— Դուն մինակ: Կոյի մէջ եղող բոլոր Հոովմայեցիները սուրէ պիտի անցնին, ու Ատալչիզա բոցերուն մէջ պիտի կորսուի:

— Ո՛հ, կաղաչեմ, գիտ, մի աղաչես անդթութեամբ չարչարէր:

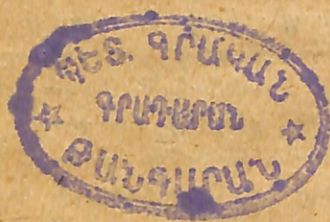
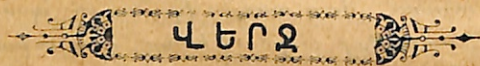
— Ահ, վերջապէս կ'աղաչես, բայց ժամանակը անցաւ: Նօրմայէն գթութիւն կը խնդրես. գթութիւնը ինչ է Նօրմա չգիտեր ա՛լ: Տես հիմա ինչպէս ես վրէժս կ'առնում, ու ինչպէս դքեղ կը խոնարհեցնեմ: Դուն ինչպէս որ գիտ չարչարեցիր, այնպէս ալ դուն պիտի չարչարուիս:

Այն ատեն վերստին սուրբ վահանը զարկաւ. ու

նորէն քուրմերը և զինեալ ամբողջ ներս մտան: «Ահա պօռաց Նօրմա, ձեր բարկութեանը ուրիշ զո՞ւ մ'ալ գտայ: Օրինազանց քրմուհի մը իր ուխտերը զրժեց, հայրենիքը մատնեց, ու իր ժողովրդեան աստուածը բարկացուց»: Քուրմերը հարցուցին թէ ո՞վ է այն զոհը: «Պատրաստեցէք կրակը, կրկնեց Նօրմա:» Քուրմերը վերստին այն անիծեալին անունը հարցուցին: Բայց Նօրմա յանկարծ մեղքցաւ Ատալչիզային վրայ, ու չը մատնեց զայն անոնց: Ինքը որ յանցաւորն էր՝ ինչ իրաւունքով այն անմեղ արարածէն վրէժ պիտի առնուր Ո՞չ ապաքէն Ատալչիզա իր վրայ գթաց, ու իրեն գէշութիւն մը չըրաւ: Երբ այսպիսի երկմտութեան մէջ էր քուրմերը դարձեալ ստիպեցին զինքը որ այս օրինազանցին անունը տայ: Հոովմայեցին մէկ կողմ կեցած՝ ամէն վայրկեան վախնալով կ'ապասէր որ Նօրմա Ատալչիզան պիտի մատնէ, բայց վեհ քրմուհին իր ձեռքը ճակատը տարաւ, վար առաւ իր սուրբ պսակը, զօր կը կրէր ի նշան իւր ամբօթեանը, ու զլուխը խոնարհեցնելով՝ խոստովանեցաւ: «Ես եմ այն յանցաւորը»: Այսպէս արդարութենէ յաղթուելով իր բոլոր բարկութիւնը և վեհութիւնը մէկտեղ թողուց, ու Ատալչիզայի տեղ ինքզինքը մատնեց: Հոովմայեցին խոյստառեալ եւ խոովեալ պօռաց անոնց. «Ո՛հ, մի հաւատարմ անոր ինչ ըսելը չի գիտեր»: Նօրմա իր երեսը պահելով՝ «Նօրմա սուտ չիսօիր», կրկնեց. ու Հոովմայեցիին մօտենալով՝ անոր անդթութիւնը երեսին տուաւ. իրենց ճակատագրութիւնն էր որ մէկտեղ մեռնին, իրենց մոխիրները իրարու հետ խառնուին, ու մէկ հովէ ցրուին: Քուրմերը չիտթեալ մնային, ու երբ Նօրմա իւր զաւակ ունենալը յայտնեց. Օրէվէզօ սոսկումէն անկէ հեռացաւ:

Նօրմա աղաչեց իր հօրը որ իր դաւաններուն հոգ տանի
և անոնց հսկէ : Օրէվէզօ թէև քիչ մը ժամանակ անկէ
հետեւ կեցաւ ու չուզեց անոր խօսքը մօտիկ ընել , բայց
վերջապէս անոր թախանձանաց գիշանելով խոստացաւ
որ անոր վերջին կամքը կատարէ :

Քուրմերը բարկութեամբ մահուան սև քօղը բերին
անոր երեսին վրայ ձգեցին և դայն այրելու տեղը տա-
րին : Կրակը պատրաստուած էր , զոհերը մէջը նետեցին ,
ու քուրմերը հոն կեցան մինչև որ անոնք մոխիր
դարձան :

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ՄԻՆՁԵԻ ՅԱՐԴ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄԾ ԳՈՐԾԵՐԸ

Թիւ 1.—Նախախնամութեան գաղտնիք	1.—
» 2.—Կանժի Մարփիգուհին	1.50
» 3.—Դեպ ՚ի Հայաստան Ա.հր. պատ.	5.—
» 4.—Նորմա	1.—
» 5.—Գրոց Բրոց.Գ.եպս. Սրուանցեանց (ընդ մամլով)	

Փիլիթոֆճեան եղբարց «ԱՐԱՄԱԶԴ» գրատան մէջ
կը վաճառուին և կը գնուին ամէն տեսակ Հայերէն Նոր
և Հին գրքեր, դպրոցական և վիպական գրքերու ճոխ
մթերք, Հին թերթերու հաւաքածոյներ և ցանցառ թի-
ւեր իրենց կարեւորութեան համեմատ լաւագոյն գներով
ծախու կառնուին :

ՀԱՍՅԷ՛

ԳՐԱՏՈՒՆ «ԱՐԱՄԱԶԴ»

ՂԱԼԱԹԻԱ, Գորի Գաբու քիւ 695 Կ. ՊՈԼԻՍ

Р. У.

№ 6109